

Prevence časného zubního kazu dítěte - aktuální cíl spolupráce pediatra a pedostomatologa

Jan Handzel

Stomatologická klinika 1.LF UK a VFN v Praze

Časný dětský kaz (Early Childhood Caries - ECC) představuje v současné době nejzávažnější stomatologické onemocnění dětí nejútlejšího věku. Toto destruktivní multifaktoriální infekční onemocnění postihuje dočasné zuby kojenců a batolat záhy po jejich prořezání do dutiny ústní, t.zn. v období mezi 6. měsícem a 3 lety. Svými důsledky představuje ECC celosvětově nejenom závažný medicínský problém z hlediska celkového zdraví (především vznik ložisek odontogenní infekce), ale i obtížně řešitelnou situaci z hlediska stomatologické péče (náročná léčba, velká psychická zátěž pro dítě při ošetření, nutnost provádět ošetření v sedaci při vědomí nebo v celkové anestezii). Prevalence časného dětského kazu v některých zemích se pohybuje od 11% do 72%, v našem státě byl zjištěn výskyt asi u 21% dětí předškolního věku (výběrové šetření v roce 2001).

Z hlediska etiopatogeneze je u ECC zvažována celá řada rizikových faktorů, které vedou k jeho vzniku a progresi. Mezi tyto rizikové faktory se řadí v malém procentu v prenatálním období onemocnění matky během těhotenství, příp. jeho komplikace, z perinatálních vlivů pak předčasný porod a nízká porodní hmotnost, poporodní komplikace nebo novorozenecká malnutrice. Podstatně vyšší je však nepříznivý vliv postnatálních rizikových faktorů: kojení ad libitum, krmení ve spánku, extensivní expozice kariogenní dietě, časná osídlení dutiny ústní dítěte kariogenními streptokoky, nedostatečná hygiena dutiny ústní, psychosociální faktory a další.

Vzniku a rozvoji časného dětského kazu můžeme čelit pouze vytrvalým komplexním preventivním přístupem k dítěti od okamžiku prořezání jeho prvních dočasných zoubků, za nezbytné aktivní spolupráce s dětským lékařem a s rodiči dítěte. Prevence ECC by měla začít již v době těhotenství matky, kdy by se měla dozvědět, že by mohla být rizikem pro zuby svého nastávajícího dítěte, nebude-li se řídit našimi preventivními doporučeními. Při preventivních prohlídkách dítěte po porodu by měl pediatr vždy motivovat matku k péči o hygienu dutiny ústní jejího dítěte a doporučit první zubní preventivní prohlídku do konce jeho 1. roku. Dětský lékař by měl prevenci ECC zohlednit také ve svých pokynech matce o správném režimu kojení a vhodném jídelníčku po jeho ukončení, ideální by bylo zmínit se o prevenci ECC při každé pravidelné pediatrické prohlídce. Intaktní dočasný chrup pak může pozitivně ovlivňovat stav stálé dentice a vývoj čelistí a tak přispívat ke zlepšování kvality života dítěte.

Praktickou realizátorkou prevence časného dětského kazu je vždy matka dítěte. Úspěšnost tohoto preventivního programu by se podstatně zvýšila spoluprací pediatra a pedostomatologa, kteří by rodinu instruovali v obdobném duchu. Přehled hlavních doporučení v prevenci ECC uvádíme v připojené tabulce. Závěrem bych chtěl dětským lékařům poděkovat za jejich pomoc při řešení tohoto velkého pedostomatologického problému. Díky patří i spolupracujícím rodičům, kteří každodenní péčí o zoubky svého dítěte mu tak mohou dát do života velký dar.

Jak předejít vzniku časného dětského kazu:

1. Musíme odstranit mikrobiální zubní povlak (zubní plak) a zbytky potravy ze zoubků

- Ø Zoubky je nutno dítěti začít čistit ihned, jak začínají prořezávat
- Ø Zoubky čistíme dvakrát denně: po snídani a před spaním
- Ø Dočasné zuby je možno dobře vyčistit jednoduchým vodorovným pohybem kartáčku – u postranních ubů zepředu dozadu a nazpátek, u předních zubů ze strany na stranu
- Ø Každý, kdo přijde v rodině do styku s dítětem v kojeneckém nebo batolecím věku – ať už to jsou rodiče, sourozenci, babičky, tetičky, kamarádky na hlídání a pod. – by měl být poučen, že může předat mikroby ze svých úst dítěti olizováním lžičky při jeho krmení, olíznutím dudlíku spadlého na zem, kousáním ze stejného rohlíku či krajíce či při polibku na ústa dítěte; jejich kaz vyvolávající bakterie se pak v ústech dítěte trvale usídlí a povedou k poškození jeho zoubků
- Ø Samozřejmým požadavkem je, že dítě má mít svůj vlastní dětský kartáček a rodiče mu nečistí zoubky svým, kartáček je po čtvrt roce vhodným vyměnit za nový

2. Nesmíme mikroorganizmům zubního plaku dodávat jejich potravu: cukr nebo škrob

- Ø Snažíme se snížit počet situací za den, kdy jsou zoubky dítěte v kontaktu s cukrem nebo moučnými jídly
- Ø Zamezme podávání sladkých nápojů nebo mléka před anebo během spánku dítěte (i odpoledního)
- Ø Časté kojení dle přání dítěte ve dne i v noci, zejména po 1. roce věku dítěte, je velkým rizikovým faktorem pro vznik časného dětského kazu
- Ø Kojí-li matka dítě po 1. roce jeho věku, doporučuje se otřít mu po nočním kojení alespoň horní řezáky vlhkým kapesníkem
- Ø Sladké nápoje nebo pokrmy jsou vhodné pouze po hlavních jídlech
- Ø Dítě by mělo po 1. roce věku pít z hrníčku a nikoli z dětské láhve
- Ø K zahánění žízně bychom měli dítěti nabídnout neperlivou vodu nebo studený neslazený ovocný čaj z pytlíku
- Ø Po sladkých nápojích či pokrmech by měly následovat zhruba dvě hodiny bez sladkostí, aby se mohla uplatnit schopnost sliny neutralizovat vzniklé kyselé prostředí v ústech
- Ø Pozor na náhlou změnu pitného režimu přestane-li již matka dítě kojit: nebezpečné jsou granulované čaje nebo nápoje typu “Kubík”
- Ø Po večerním čištění zubů již nikdy dítěti nepodat žádný sladký nápoj ani jablíčko

3. Jak použít v prevenci časného dětského kazu fluoridy?

- Důležitým prostředkem prevence časného dětského kazu je pravidelné každodenní používání dětských fluoridovaných zubních past.
- Dětskou fluoridovanou zubní pastu, která obsahuje 500 ppm fluoridů, je vhodné používat od 1 roku dítěte
- Vzhledem k tomu, že dítě dokáže vypláchnout ústa až ve věku 30 – 36 měsíců, doporučuje se do tohoto období pouze potřísnit konečky vláken zubního kartáčku dětskou zubní pastou.
- Která zubní pasta je pro dítě nejlepší? Ta, která je dvakrát denně na zubním kartáčku v ústech dítěte.

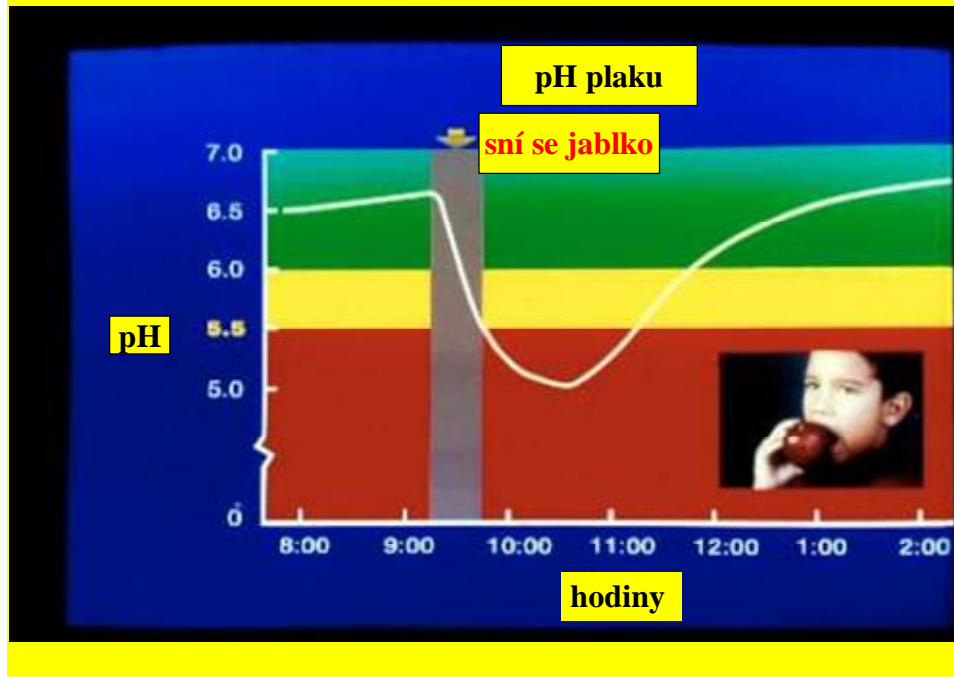
Nabídka obrázků k tomuto letáčku:

Obr. 1) Masivní kazivá destrukce chrupu tříletého dítěte s časným dětským kazem, řada zubů již s píštělemi.

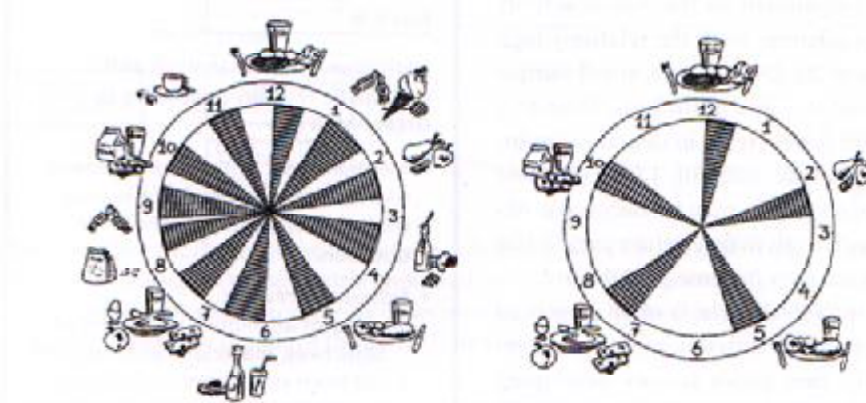

Obr. 2: Jak se okyselí sliny v ústech, když sníme jablíčko a jak to dlouho trvá, než kyseliny vymizí

STEPHENOVA KŘIVKA

Obr. 3: Cukrové hodiny: Dítě by nemělo stále něco sladkého popíjet nebo pojídat, jak je to naznačeno na levých hodinách. Mezi doušky nebo sousty by měl být asi dvouhodinová přestávka, aby mohla slina zoubky omýt a odstranit z úst kyseliny, jak ukazují pravé hodiny.

Obr. 4: Časný dětský kaz nejdříve poškodí horní mléčné řezáky

